

Slavnost Ježíše Krále

Poslední neděle v liturgickém mezidobí

Ez 34, 11 – 12. 15 – 17

Budu soudit mezi ovci a ovci, moje stádo!

Biblický obraz pastýře a stáda nemá přirovnat Boží lid k nevědomým ovčím. Je to především podobenství o Bohu, který se stará stejně jako pečlivý pastýř a který jediný má schopnost i právo vést tam, kde je pastva, neboli život.

1 Kor 15, 20 – 26.28

Kristus odevzdá království Bohu Otci, aby byl Bůh všechno ve všem.

Když mluví apoštol Pavel o osudu těch, kdo zemřeli nebo zemřou ve spojení s Kristem, spočine jeho pohled na Ježíši Kristu jako na ústředním bodu naděje. On není jen tím, kdo za nás zemřel, ale je prvním z těch, kdo nezůstali v zajetí smrti : první vzkříšený člověk. A proto je také ústředním ztělesněním naší naděje.

Mt 25, 31 – 46

Posadí se na svůj slavný trůn a oddělí jedny od druhých.

Evangelium nevybízí k pouhé dobročinnosti ani k úniku z nepřijemných oblastí života. Vybízí k následování Krista, a to i v postoji k lidem, kterých si svět nehledí. S nimi se sám Ježíš Kristus ztotožňuje, aniž by tím oslavoval a obhajoval lidskou bídu.

Král budoucnosti

Včera jsem se málem dostal do sporu s dobrosrdečnými bratry, když jsem komentoval historický kontext vzniku slavení včerejšího svátku, ..., myslím totiž, že jeho název možná není zvolen úplně nejšťastněji, napsal mi před třemi lety jeden můj přítel v úvaze k dnešnímu dni. Liturgický rok se s rokem sešel a my na jeho závěru opět obracíme svůj duchovní zrak vzhůru, abychom v jasném záblesku víry zahlédli Krista, Krále a Pantokrátora¹ všeho univerza, jak sedí na svém slavném trůnu a jsou před ním shromážděny všechny národové². Ale ruku na srdce: opravdu uvidíme majestátně trůnícího Vladaře, jak nemilosrdně soudí národy a odděluje ovce od kozlů, nebo spíš našeho Bratra a Přítel, který k nám napřahuje svoji otevřenou náruč ze dřeva kříže a netouží po ničem jiném, než nás obejmout, políbit a zůstat s námi navždy?

Abychom mohli toto dilema, které zdaleka nemusí odrážet jen naši mentalitu a spiritualitu, vyřešit, obraťme svůj zrak nejprve do minulosti. Je advent roku 1925, když Pius XI. vydává encykliku *Quas primas*.³ Před několika lety skončila I. světová válka, dějiště strašného utrpení, rozsahem do té doby nevídaného, která mimo jiné přinesla i nové společensko – politické uspořádání světa. Na mapě zanikly prastaré monarchie, které nahradily nové státy, mezi nimi i Československo. Na scéně dějin se objevil první socialistický stát – Sovětský svaz – a doba byla neklidná. Rozkolísanost tehdejšího světa se objevuje i v textu encykliky, která byla formálně vydána k 1600. výročí 1. nicejského koncilu⁴. Papež v ní rozvíjí myšlenku, že *nejúčinnějším lékem proti rozkladným silám doby je uznání Kristovy*

¹ Vševládece; slovo je odvozeno od řec. *πάντη* = na všechny strany, *všude* a *κρατώ* = vládnout.

² Srov. evangelium dnešní slavnosti: Mt 25, 31n

³ Srov. encyklika *Quas primas* z 11. 12. 1925, v AAS 17, 1925, str. 593 - 610

⁴ I. nicejský koncil svolal císař Konstantin do Niceje v Bithynii, zasedal od 20. května do 25. července roku 325 a účastnilo se ho okolo 220 koncilních otců; tehdejší papež Silvestr I. (314 – 335) kvůli svému stáří nepřijel, zato sám císař Konstantin měl ke koncilním otcům latinskou řeč, nabádající k míru. Koncil odsoudil bludné Ariovo učení a definoval soupodstatnost Otce a Syna: velkou zásluhu na tom měl především sv. Atanáš, tehdy ještě jáhen, později slavný alexandrijský patriarcha. 19. června bylo slavnostně vyhlášeno tzv. nicejské vyznání víry. Není bez zajímavosti, že koncilní otcové chtěli zavést povinný celibát pro všechny kleriky, nicméně prý od toho ustoupili, poněvadž by bylo ukládáno příliš tvrdě jho. Potvrdili ale dodnes platnou praxi křesťanského Východu. Koncil byl zakončen skvělou hostinou, kterou koncilním otcům vystrojil sám císař Konstantin, takže Eusebius konstatoval, že *člověk by se mohl domnívat, že to vše je jen sen a ne skutečnost.* (srov. H. Jedin: *Malé dějiny koncilů, ČKCh v ÚCN, Praha 1988, str. 13 a násl.*)

královské vlády. Jejimi plody jsou přiměřená svoboda, řád, klid, svornost a pokoj. Protože je třeba rozšířit pokud možno co nejvíce královskou důstojnost našeho Vykupitele, nezdá se být nic účelnějšího, než ustanovení vlastního a zvláštního svátku Krista Krále.⁵

Svátek⁶ se měl slavit poslední říjnovou nedělí⁷, aby se nahlas zvěstovala sláva toho, který triumfuje ve všech svatých a vyvolených⁸ a vnějším podnětem pro zavedení svátku bylo právě už zmiňované výročí 1. nicejského koncilu, definujícího Kristovu soupodstatnost s Otcem⁹. S jistou trochou fantazie lze ale nejen v encyklice, ale i v zavedení svátku objevit stesk po zaniklých monarchiích, jejichž katoličtí vládcové zajišťovali po dlouhá staletí stabilitu Evropy, fixní model společenského uspořádání, ve kterém měl každý svoje jasně vymezené místo. Nejistá Evropa posledních let měla najít jistotu v Kristu, jehož království – na rozdíl od těch pozemských – se nerozpadá a nepomíjí. Odpovídá ale takový pohled na Krista skutečnosti? Je pojetí krále a kralování, jak mu rozumíme my, lidé 21. století, žijící v demokratických společnostech Západu, identické s pojmem, který se užíval v době biblické? Neznamená náhodou král pro člověka biblické doby něco jiného než král pro člověka antického a už vůbec něco jiného než král v modelu absolutistických či konstitučních monarchií evropského novověku? Nebylo by třeba očistit Kristovu královskou důstojnost od všech dobových nánosů, kterými jsme Jeho Korunu, Žezlo i Trůn zanesli za dvě dlouhá tisíciletí, a nechat zazářit Jeho královský majestát ve skutečné nádheře? Jaký je tedy skutečný Kristus – Král?

Liturgie dnešní neděle završuje sérii eschatologických Matoušových podobenství, jak nám je Církev nabízí v několika posledních týdnech a jak předcházejí Ježíšovu utrpení. Jestliže před dvěma týdny končilo podobenství o prozíravých a pošetilých pannách jasnou výzvou *Bděte tedy, protože neznáte dne ani hodiny*¹⁰, pak nás dnes Matoušův Ježíš nenechává na pochybách: nelze pro neustálé bdění zapomínat na aktuální potřeby našich bratří a sester. Slavíme slavnost Ježíše Krista Krále a jsme stále v pokušení vidět za tímto svátkem onu neskonalou královskou velikost, tak často posuzovanou a pojímanou podle lidských měřítek. Konečně i samo církevní umění, hymny, obrazy či sochy nás mnohdy nenechávají na pochybách, když nám předkládají obraz vševládajícího Krista,

⁵ Encyklika, in: AAS 17, 1925, str. 603

⁶ Slavnost našeho Pána Ježíše Krista, Krále všehomíra, byla radostně přijata především muži a mládeží, jak poznamenává Adolf Adam. Nicméně vynořily se i pochybnosti, jestli je třeba zavádět zvláštní svátek, když téma Kristova kralování je už dostatečně rozvedeno v jiných dobách liturgického roku. J. A. Jungmann k tomu trefně už v roce 1941 poznamenává: *a přece přes nadšené přijetí se nás může zmocnit pocit únavy z tohoto stále nekončícího rozvíjení Kristova obrazu. Stále nové pokusy, stále nové obrazy, stále nové vrcholy, stále nové způsoby mluvy. Nejsou snad tyto jevy znamením toho, že jsme někde opustili pevnou základnu a že při svém náboženském postupu vpřed nějak vrávoráme a kloužeme? Nebo jsme se před dvěma tisíciletími museli vydat na obchůzku, abychom se naučili vidět všechno to Kristovo bohatství stále novými pohledy – napřed v jeho nahromaděné kráse, pak ale i v jeho rozložení, v jeho historickém rozvinutí, v jeho vnitřní hloubce i v jeho vnější vznešenosti? Mohl by to být ten druhý případ. A zdá se, že se okruh chce uzavřít a že se obchůzka nyní znovu vrací k bodu, z něhož vyšla.* (J. A. Jungmann: *Christusgeheimnis im Kirchenjahr*)

⁷ Současná liturgická úprava zařadila slavnost na poslední neděli liturgického roku, což lze v souvislosti s výše uvedeným chápat jen jako velmi šťastné řešení. Je tak vhodně zakomponována do eschatologického rámce těchto dní, přičemž Kristus Král, *stejný včera i dnes i navěky* (srov. *Žid 13, 8*), vystupuje jako jediný skutečný Cíl našeho pozemského putování, neboť *On je Alfa i Omega, První i Poslední, Počátek i Konec* (*Zj 22, 13*). Svátkem Krista Krále se tak *dokonal běh liturgického roku a uzavřela se křesťanská tajemství* (encyklika, in: AAS 17, 1925, str. 608).

⁸ Poslední říjnová neděle byla vybrána s ohledem na následující slavnost Všech svatých, srov. Adolf Adam, *Liturgický rok*, Vyšehrad, Praha 1998, str. 170 a násl.

⁹ Otcové nicejského koncilu potvrdili nauku o Kristově soupodstatnosti s Otcem: Otec i Syn je též podstaty: božské, ta je vlastní všem třem Osobám Nejsvětější Trojice. Krista definují jako *pravého Boha z pravého Boha, zrozeného, nestvořeného, jedné podstaty s Otcem (homousios)*, který ale v čase přijal lidskou přirozenost a stal se člověkem. Proto vyznáváme, že v Ježíši Kristu se snoubí lidská a božská přirozenost. Čtvrtý ekumenický koncil v Chalcedonu roku 541 prohlašuje a shrnuje tím víru celé Církev: *Po vzoru svatých Otců jednomyslně učíme vyznávat jediného a téhož Syna, našeho Pána Ježíše Krista, stejné dokonalého v božství a dokonalého v lidství, pravého Boha a pravého člověka, složeného z rozumové duše a těla, soupodstatného s Otcem svým božstvím a soupodstatného s námi svým lidstvím, který byl vyzkoušen ve všem možném jako my, ale nikdy se nedopustil hříchu, zplozeného Otcem přede všemi věky co do božství, a v těchto posledních dnech pro nás a pro naši spásu zrozeného z Panny Marie, Matky Boží, co do lidství. Jediného a téhož Krista, Pána, jednorozeného Syna, jehož musíme uznávat ve dvou přirozenostech, bez směšování, bez změny, bez rozdělení, bez odloučení. Spojením přirozeností nijak není potlačena jejich rozdílnost, ale spíše jsou vlastnosti každé uchovány a spojeny v jediné osobě a v jediné hypostazi* (DS 301-302).

¹⁰ Mt 25, 13

onoho východního *Pantokrátora*, který z výšin svého trůnu shlíží na hřešící lidstvo, aby ho mohl potrestat a odsoudit k pekelnému žaláři.

Kolik pokroucených lidských představ je promítnuto do tohoto obrazu Krista Krále, jak jsme po uplynulá staletí dokázali dokonale zakrýt skutečnou tvář Kristovu pod nános našich zvrácených lidských představ, poplatných naší opravdu jen domnělé spravedlnosti, která je spíše touhou po pomstě a po odplatě. Ale slavnost dnešního dne chce tyto masky z Kristovy milující tváře sejmout a vykreslit nám do všech detailů onu něžnou, milující a chápající tvář Krista, Božího Syna, ale zároveň našeho Přítele a Bratra, který ani na okamžik nepomýšlí na trest jako spíše na to, jak nás všechny – svoje milované bratry a sestry – dovést do Otcova příbytku, jehož dveře nám jednou provždy otevřel svou smrtí a svým zmrtevýchvstáním.

Ostatně chceme-li najít v evangeliích podklady pro potvrzení klasické koncepce Kristova království, těžko uspějeme. Evangelia nám bohudíky nenabízejí obraz Krista jako Pantokrátora a trestajícího soudce, ale vykreslují před námi s podivuhodnou pečlivostí obraz Božského Dítěte, které se nerodí v královském paláci, ale v chudičském chlévě za městem; mladíka, pomáhajícího svému tatínkovi Josefovi v jeho tesařské dílně; uvědomělého Služebníka Hospodinova, shromažďujícího kolem sebe prosté galilejské muže, kterým předává pravdy o Otcovi; Muže bolesti, pokorně trpícího na Kříži a ochotného ještě v posledních okamžicích svého života nejen odpouštět lotrům, ale i modlit se za svoje vrahy.

Kristovo království se opravdu neuskutečňuje na trůnech a žezlech, ale začíná v betlémské chýši a vrcholí na dřevě Kříže. Jsou to podivuhodné odznaky královské důstojnosti a mohly by nás svádět k názoru, že takového krále nepotřebujeme. Vždyť přece bezmocných, slabých a nevýznamných má tenhle svět dostatek. Ale Kristus svou královskou důstojnost pečetí něčím jiným; něčím, co nám svou prostou majestátností vyrazí dech. Domnívám se, že chceme-li najít v evangeliích opravdu pasáž o královské důstojnosti Kristově, měli bychom nalistovat dvacátou kapitolu Janova velikonočního evangelia¹¹ a nechat se vtáhnout do děje:

Ale Marie stála venku před hrobem a plakala. Přitom se naklonila do hrobu a spatřila dva anděly v bílém rouchu. Otázali se Marie: „Proč pláčeš? Koho hledáš?“ Odpověděla jim: „Ondnesli mého Pána a nevím, kam ho položili.“ Po těch slovech se obrátila a spatřila za sebou Ježíše. Ježíš jí řekl: „Marie!“ Ona se k němu obrátila a zvolala hebrejsky „Rabbuni“, to znamená „Mistře“. Ježíš jí řekl: „Nezadržuj mě! Neboť jsem ještě nevystoupil k Otcovi. Ale jdi k mým bratrům a oznam jim: Vystupují k svému Otcovi a k vašemu Otcovi, k svému Bohu a k vašemu Bohu.“ Marie Magdalská tedy šla a zvěstovala učedníkům: „Viděla jsem Pána“ – a toto že jí řekl.

Může existovat hlubší, majestátnější a zároveň prostší potvrzení toho, že Ježíš je opravdu Král? Skutečný, v pravém slova smyslu, ne směšný jako my lidé, kteří si svou královskou důstojnost musíme potvrzovat tituly, hodnostmi, paláci ze zlata a drahých kamenů, kteří oblékáme nádherná roucha, abychom v poddaných vzbudili pocit velikosti a majestátnosti. Ani jednoho neměl Kristus zapotřebí. Ano, vojáci mu sice přes ramena přehodili purpurový plášť; ale ne proto, aby ho poctili, ale proto, aby ho zesměšlili. Pak si nesl, spíše vláčel svůj kříž a všichni si v duchu říkali: vida, tak takhle skončil ten samozvaný izraelský král! Jak bývá člověk trapný nejen ve svém posuzování druhých, úspěšnosti či neúspěšnosti jejich života, ale i v hodnocení Boha a jeho záměrů! A najednou je ráno prvního dne po sobotě a Marie Magdaléna bude svědkyní největšího momentu lidských dějin; bude svědkyní proklamace největší královské důstojnosti, jakou tento svět kdy zakusil: před prázdným hrobem bude prostě a přitom majestátně stát Kristus, Mrtvý a Živý, Poražený a Vítězný, a osloví ji tím nejprostším a zároveň nejkrásnějším způsobem: „Marie“!

Ano, právě teď potvrdil, že je opravdu Král! Ale také ukázal, kudy vede cesta ke skutečnému Království: *měl jsem hlad, a dali jste mi najíst, měl jsem žízeň a dali jste mi napít, byl jsem nemocný a ve vězení a navštívili jste mě...* Matouš znovu podtrhuje to, co bylo řečeno už na počátku: ustavičné bdění, očekávající konečný příchod našeho Pána, není bděním ze strachu, ale bděním z lásky. Toto bdění neobrací naše oči k nebi tím způsobem, že bychom úspěšně ignorovali existenci tohoto světa! Toto bdění – poněvadž je výsledkem nedočkavé lásky – nám naopak nedovoluje odtrhnout oči od

¹¹ srov. Jan 20, 11 – 18

tíživých potřeb tohoto světa: vždyť tím, že podáváme nápoj žíznivému, pokrm hladovému či těšíme plačícího, jen rozmnožujeme naši lásku k Tomu, který se ve své prosté dobrotě s těmito posledními z posledních ztotožňuje a kterého, plni nedočkavé touhy, očekáváme! To vůbec neznamená, že Pán Ježíš chce zrušit normy či zákony, jedním slovem že ruší Thóru a veškeré lidské snažení redukuje jen na skutky bliženecké lásky. Německý biblista Meinrad Limbeck k tomu trefně poznamenává¹²:

Kdo žije podle řádu přírody, dodržuje podle Žida Filona Alexandrijského také Thóru, nezávisle na tom, zda to ví či nikoliv. Oproti tomu zdůrazňuje Matouš: Kdo prokazuje lásku, patří ke spravedlivým (25, 46), neboť zachovává Thóru, která nechce vzbudit a působit nic jiného než lásku (srov. 22, 40; 24,12). Tento člověk vykonal vůli toho, kdo chce milosrdenství a ne oběť, bez ohledu na to, zda o tom věděl, či nikoliv. Při takové účinné lásce k bližnímu se jednotlivec nestýká „jen“ se svým bližním. Protože Ježíš je vpravdě „Bůh s námi“, je s každým z nás. Právě proto je „špatným a líným služebníkem,“ ten, kdo začne své spoluslužebníky bít a pořádat pitky s pijany, místo, aby jim v pravý čas dal, co potřebují k jídlu (24, 45 – 49), a kterého nelze pohnout k obdarování chudáka, nýbrž který své hříbny ze strachu před nebezpečím zakope (25, 18 – 25n).

Položme si na závěr našeho společného uvažování znovu otázku, kterou jsme vyslovili na jeho počátku: jaký je tedy Kristus Král a jaké je jeho království? Karl Rahner¹³ kdysi navrhol nahradit slova Modlitby Páně *jenž jsi na nebesích* prostým slovem *budoucnost*. Semitská společnost přece nechápala nebe jako lokalizovatelné místo, ale jako stav, jenž není v režii člověka, něco, čím nelze libovolně disponovat. Budoucnost je ale také něčím, co nemáme ve své režii, netušíme, co nám přinese a proto se jí ze své přirozenosti většinou bojíme.

Všimněme si, jak často se objevují snahy roušku budoucnosti poodkrýt, nahlédnout do jejího tajemství a zmocnit se ho. *Z religionistického hlediska je možné interpretovat marxistickou filosofii jako jistou imitaci náboženství. Její relativní síla spočívala svého času v tom, že nabízela skrze nazírání zákonů dějin eschatologický („vědecký“) pochod směrem ke šťastnému věku*, napsal už v citovaném dopise můj kolega. Zatímco marxisticko – leninská idea nám budoucnost zdánlivě odkrýt dokázala, je realita poněkud komplikovanější. Budoucnost nedokážou odkrýt ani komunisté, ani věštcí, ani nikdo jiný. Budoucnost opravdu není v našich rukou, ona je totiž v rukou Božích. Budoucnost je v rukou Toho, o kom jsme se dnes už mnohokrát přesvědčili, že nás bezmezně miluje, že Mu na nás záleží a že po ničem netouží tolik jako po tom být s námi navždy. A je-li tento náš Přítel současně Božím Synem, pak se opravdu nemáme čeho bát. Kristus je tedy Králem budoucnosti a ta budoucnost je budoucností lásky. Viděli jste někdy krásnější budoucnost?

¹² Meinrad Limbeck: Malý Stuttgartský komentář, Nový zákon, sv. 1, Evangelium sv. Matouše, str. 253, KN, Kostelní Vydří 1996

¹³ Prof. Karel Rahner (1904 – 1984), německý jezuitský kněz, jeden z největších teologů 20. století, vlivný teologický poradce II. Vatikánského koncilu, autor mnoha významných publikací, z nichž řada vyšla i v češtině.